

Foreword

The conference *Art Beyond the Politics: Africa and the 'Other' Europe during the Cold War*, planned by the Vilnius Academy of Arts in 2022, was intended to explore the often-overlooked cultural exchanges between Central-Eastern Europe and Africa during the Cold War era. Its goal was to address a significant gap in art historical research by examining both actual and imagined connections between these regions, challenging the prevailing narratives that predominantly focus on Western Europe and the United States.

Unfortunately, the outbreak of war in Ukraine rapidly disrupted these plans. Global academic networks were suddenly fractured, and scholars found themselves increasingly divided along national lines. Panels, collaborations, and exchanges that had been in preparation were postponed or cancelled, underscoring how geopolitical crises continue to shape the conditions of intellectual work.

This special issue of *Acta Academiae Artium Vilnensis* seeks to advance the conference's objectives despite these disruptions, providing a platform for scholarly engagement with the intersections of art, politics, and cultural exchange between Africa and the 'Other' Europe during the Cold War.

The three years spent preparing this issue since the original conference date reflect the numerous difficulties encountered during this period, including disrupted collaborations, shifting priorities, and broader uncertainties caused by global events. Unfortunately, despite numerous attempts, the editors were unable to locate scholars in Africa actively researching these topics. This absence highlights persistent structural inequalities within global art historical scholarship: access to institutional resources, research funding, archival materials, and international networks remains unevenly distributed, reinforcing the dominance of certain regions in shaping knowledge about art and cultural exchange. The challenges faced in assembling contributions for this issue reveal not only the immediate effects of war and political instability but also the deeper, long-standing asymmetries that determine whose voices are recognized in academic discourse.

This issue brings together the work of twelve authors, whose papers engage with a wide range of questions, insights, and perspectives. Each contribution offers a unique approach to understanding the cultural, political and artistic intersections between Africa and the Central-Eastern Europe during the Cold War. Collectively, the papers illuminate both historical connections and conceptual frameworks, providing new analyses, critical reflections, and, in some cases, tentative answers to long-standing questions in art history and cultural studies.

The first article, by Ondřej Crhák of the Náprstek Museum of Asian, African, and American Cultures in Prague, focuses on unpublished archival materials from the museum, analysing exhibitions of African culture between 1948 and 1989. His study examines the extent to which these exhibitions were employed to convey official political positions, exploring how African art was interpreted within the contemporary context and presented to the Czechoslovak public.

Barbara Dudás, an independent scholar based in Sweden, presents a case study of the prominent socialist modernist Hungarian artist Gyula Hincz (1904–1986) and his lesser-known *Africa-series* from the 1960s. By exploring why Africa became a significant topic for Hincz, her study sheds light on perceptions and interpretations of African culture in 1960s socialist Hungary.

In her article, Domnica Gorovei of the University of Bucharest explores how Africa was portrayed in twenty-seven books published in communist Romania between 1960 and 1969, aiming to understand the strategies and rhetoric employed by the regime within the broader context of the Cold War context. Representations range from art, history, and politics to tales and travel impressions, depicting a continent portrayed as in need of support from the socialist bloc—particularly Romania—as it fought for independence, resisted stereotypes, and advanced toward socialism.

The following article, by Nataša Jagdhuhn of Humboldt University of Berlin, analyses the political and museological negotiations behind the establishment of the Museum of African Art: The Veda and Zdravko Pečar Collection in Belgrade (1977), contextualising the effects of the Non-Aligned Movement's efforts to “decolonize the museum.”

Piotr Kułak of the University of Warsaw examines diverse visions of Africa in Polish children's books published between 1945 and 1989. His study addresses illustrations created by Polish graphic designers for both domestic and selected foreign publications translated into Polish, for which Polish artists produced original illustration series.

We are grateful to include the joint research contribution from Poland by Robert Kusek and Wojciech Szymański, which is related to Lithuanian roots and references. Their article focuses on the South African-born writer and playwright Deborah Levy, who was born into a Jewish immigrant family, with paternal grandparents originating from Krekenava, Lithuania. The article aims to reconstruct and trace the trajectory of Levy's transnational affinity with Poland, which started in the late 1970s and culminated during the final years of the Cold War. It not only examines the works that emerged from creative encounters between Polish and South African artists in the second half of the twentieth century but also explores the conditions—and limitations—of South African-Polish artistic dialogue during the Cold War, including an analysis of the mediating role of the metropolis and the subject positions of participants in these exchanges.

Lada Nakonechna, a Ukrainian artist and researcher affiliated with Documenta Institute and Universität Kassel, analyses Soviet-Ethiopian international relations through the case of the Kyiv State Art Institute, which hosted foreign students referred by Moscow. By tracing the lives and studies of Ethiopian students in Kyiv during the 1980s, she draws institutional and aesthetic parallels between Ethiopian and Ukrainian art schools under Socialist Realism and considers long-term consequences for the cultural development of both countries.

Jelena Petrović of the Academy of Fine Arts Vienna delves into the intersection of art and politics, with particular attention to the Non-Aligned Movement, one of the most ground-breaking movements of the twentieth century. She explores contemporary artistic practices in post-Yugoslav contexts, analysing exhibitions such as *Travelling Communiqué* at Belgrade's Museum and *Southern Constellations: Poetics of Non-Aligned* at Ljubljana's Museum of Contemporary Art. Through these artistic and

curatorial endeavours, her study points to a resurgence of non-aligned art politics, indicating both its potential for decolonization and the nostalgia for its historical vision of a non-aligned world.

Piotr Puchalski of the University of the National Education Commission examines Poland's historic positioning in relation to Africa during the Cold War, addressing the complexity of East-South solidarity beyond socialist narratives imposed by Moscow. He emphasizes the historically contingent nature of Eastern European contacts with the Global South, arguing that while it is essential to remain critical of narratives about East-South solidarity, such contacts must also be understood as historically contingent upon the specific time period, physical context, and local hierarchies of power.

The following article, by Tobias Rosen of Princeton University, studies the relationship between the East German style of Socialist Realism and the contemporary politics of solidarity and antiracism in the late 1950s and early 1960s. During decolonization and the Cold War, African students travelled to East Germany for education, and East German artists depicted these students in the style of Socialist Realism, reflecting the convergence of the political and aesthetic pressures of the time. Rosen analyzes these paintings together with contemporary criticism, demonstrating how the politics of East German solidarity and antiracism informed both the production and critical reception of artworks.

Ana Sladojević of the Center for Cultural Decontamination in Belgrade examines the discursive recuperation of “non-aligned” histories—ideas and values behind the 1960s Non-Aligned Movement. Her paper focuses on two Serbian museums featuring African art—the Museum of African Art: the Veda and Dr. Zdravko Pečar Collection, and the Museum of Yugoslavia. She argues that non-alignment shaped Yugoslavia's reception of African art in the 1960s and 1970s and, through partial recuperation of these histories, continues to influence contemporary interpretations of these cultural legacies.

In the final article, Christine Varga-Harris of Illinois State University explores the visual images and discourse surrounding African women in the Soviet magazine *Soviet Woman* between 1956 and 1964. Her study demonstrates that, in both images and rhetoric, *Soviet Woman* did not

wholesale essentialize African women or position them hierarchically below Soviet women. Rather, amid national liberation movements and rising global female activism, the magazine presented African women as agents of postcolonial development and highlighted their commonalities with women worldwide. The portrayal of African women in *Soviet Woman* thus appears to be more complex than the Soviet representations of African men that scholarship has documented.

In the reviews section, Lithuanian scholar Natalija Arlauskaitė presents her perspective on the monograph *Regos politika: Lietuva Rusijos imperijoje* (The Politics of Vision: Lithuania in the Russian Empire), written by the prominent Lithuanian art historian Jolita Mulevičiūtė and published in 2024. Although the book is not directly related to African studies, Arlauskaitė emphasizes its relevance for those exploring the intersections of empire and visibility, imperial visual culture, visual thinking, and imperial logic, or even *imperial optics*. As she notes: “Prompted by the ongoing war between Russia and Ukraine that has lasted for three years, voices in the public space are gradually learning to apply the ‘imperial argument’ more meaningfully and are beginning to read works from the increasingly numerous shelves dedicated to imperial rituals, imagery, landscapes, governance, and other aspects characteristic of empires.”

Together, the contributions in this issue underscore the complex entanglements of art, politics, and cultural exchange between Africa and Central-Eastern Europe during the Cold War. They highlight both historical connections and enduring legacies, while also revealing the structural inequalities that continue to shape global art historical scholarship. We extend our gratitude to the authors for their valuable and insightful research and to the reviewers for dedicating their time to providing valuable feedback. Despite the disruptions of recent years, this collection demonstrates the ongoing relevance of critical engagement with non-alignment, solidarity, and cross-cultural encounters, offering fresh insights and perspectives for future research.

Editors: Dr. Karina Simonson (Institute of Asian and Transcultural Studies at Vilnius University) and Dr. Karolina Jakaitė (Institute of Art Research of the Vilnius Academy of Arts)

Pratarmė

2022 m. Vilniaus dailės akademija planavo surengti tarptautinę konferenciją „Menas anapus politikos: Afrika ir „kita Europa“ Šaltojo karo laikotarpiu“, skirtą mažai tyrinėtiems kultūriniais mainams tarp Vidurio ir Rytų Europos bei Afrikos Šaltojo karo metu. Šia konferencija buvo siekta užpildyti reikšmingą spragą meno istorijos tyrimuose, nagrinėjant tiek realius, tiek įsivaizduojamus šių regionų ryšius ir kartu kvestionuojant vyraujančius naratyvus, kai daugiausia dėmesio skiriama Vakarų Europai ir Jungtinėms Amerikos Valstijoms.

Deja, prasidėjęs karas Ukrainoje greitai suardė šiuos planus. Pasauliniai akademiniai tinklai pradėjo trūkinėti, o mokslininkus atskyrė jų gyvenamų šalių sienos. Rengtus pranešimus, bendradarbiavimo ir mainų projektus teko atidėti arba atšaukti – tai tapo dar vienu patvirtinimu, kad geopolitinės krizės lemia intelektualinio darbo sąlygas.

Nepaisant atsiradusių trikdžių, šiuo specialiuoju *Acta Academiae Artium Vilnensis* numeriu siekta įgyvendinti konferencijos tikslus, suteikiant erdvę akademiniam dialogui apie Afrikos ir „kitos“ Europos meno, politikos ir kultūrinių mainų sankirtas Šaltojo karo laikotarpiu.

Treji metai, prabėgę rengiant šį numerį po pirminės konferencijos datos, atspindi daugybę patirtų sunkumų: nutrūkusius bendradarbiavimo ryšius, kintančias prioritetų kryptis ir vis didėjančią netikrumą, kurį lėmė pasauliniai įvykiai. Deja, nepaisant daugybės pastangų, redaktorėms nepavyko surasti afrikiečių tyrėjų, aktyviai nagrinėjančių šias temas. Tai atskleidžia išliekančią struktūrinę nelygybę pasaulinėje meno istorijos disciplinoje: instituciniai ištekliai, tyrimų finansavimas, prieiga prie archyvinės medžiagos ir tarptautinių tinklų tebėra netolygūs, o tai stiprina tam tikrų regionų dominavimą formuojant žinias apie meną ir kultūrinius mainus. Sunkumai, su kuriais susidurta telkiant šio numerio autorius, atskleidžia ne tik tiesioginės karo ir politinio nestabilumo pasekmes, bet ir gilesnę, ilgalaikę asimetriją, lemiančią, kieno balsai yra pripažįstami akademiniame diskurse.

Šiame numeryje publikuojami dvylikos autorių darbai, apimantys platų klausimų, įžvalgų ir perspektyvų spektrą. Kiekvienas straipsnis savitai

tyrinėja kultūrinės, politinės ir meninės sankirtas tarp Afrikos ir Vidurio bei Rytų Europos Šaltojo karo laikotarpiu. Apskritai šie tekstai atskleidžia tiek istorinius ryšius, tiek conceptualius pagrindus, juose pateikiamos naujos analizės, kritinės refleksijos, kai kuriais atvejais – preliminarūs atsakymai į ilgai keltus klausimus meno istorijos ir kultūros studijų lauke.

Pirmojo straipsnio autorius Ondřejus Crhákas iš Prahos Náprsteko Azijos, Afrikos ir Amerikos kultūrų muziejaus remiasi neskelbta muziejaus archyvine medžiaga, analizuojančia Afrikos kultūros parodas 1948–1989 metais. Jo tyrime nagrinėjama, kaip šios parodos buvo naudojamos oficialioms politinėms pozicijoms perteikti, kaip Afrikos menas buvo interpretuojamas to meto kontekste ir pristatomas Čekoslovakijos visuomenei.

Nepriklausoma tyrėja Barbara Dudás, gyvenanti Švedijoje, pristato žymaus socialistinio modernizmo vengrų menininko Gyulos Hinczo (1904–1986) ir jo mažiau žinomo *Afrikos ciklo*, sukurto XX a. 7 deš., atvejo studiją. Analizuodama, kodėl Hinczui Afrika tapo tokia reikšminga, autorė atskleidžia Afrikos kultūros suvokimo ir interpretavimo ypatumus socialistinėje Vengrijoje.

Bukarešto universiteto tyrėja Domnica Gorovei savo straipsnyje nagrinėja, kaip Afrika buvo vaizduojama 1960–1969 m. komunistinėje Rumunijoje išleistose 27 knygose. Autorė siekia suprasti, kokias strategijas ir retoriką režimas naudojo platesniame Šaltojo karo kontekste. Vaizdiniai apima meną, istoriją, politiką, pasakojimus ir kelionių išpūdžius, atspindint žemyną, kuriam būtina socialistinio bloko – ypač Rumunijos – parama kelyje į nepriklausomybę, kovojant su stereotipais ir žengiant socializmo link.

Kitame straipsnyje Berlyno Humboldto universiteto tyrėja Nataša Jagdhuhn analizuoja politines ir muziejines derybas, lėmusias Afrikos meno muziejaus – Vedos ir Zdravko Pečaro rinkinio – įkūrimą Belgrade (1977), bei plačiau apibūdina Neprisijungimo judėjimo pastangų „dekolonizuoti muziejų“ kontekstą.

Varšuvos universiteto tyrėjas Piotras Kułakas tyrinėja įvairias Afrikos vizijas 1945–1989 m. išleistose lenkiškose vaikų knygose. Jis aptaria lenkų grafikų specialiai sukurtas originalias iliustracijų serijas tiek vietinių autorių, tiek kai kurioms į lenkų kalbą išverstoms užsienio knygoms.

Džiaugiamės galėdami pristatyti bendrą Lenkijos tyrėjų Roberto Kuseko ir Wojciecho Szymańskiego darbą, susijusį su lietuviškomis šaknimis ir kontekstais. Jų straipsnyje nagrinėjama Pietų Afrikoje gimusios rašytojos ir dramaturgės Deboros Levy kūryba. Ji gimė žydų imigrantų šeimoje, o jos tėvo seneliai kilę iš Krekenavos. Straipsnio tikslas – atkurti ir atsekti Levy tarpvalstybinių ryšių su Lenkija trajektoriją, prasidėjusią XX a. 8 deš. pabaigoje ir pasiekusią kulminaciją paskutiniaisiais Šaltojo karo metais. Jame ne tik analizuojami kūriniai, gimę iš Lenkijos ir Pietų Afrikos menininkų kūrybinių susitikimų XX a. antroje pusėje, bet ir aptariamos Pietų Afrikos ir Lenkijos meninio dialogo Šaltojo karo metu sąlygos bei ribotumai, taip pat analizuojamas metropolio tarpininkaujantis vaidmuo ir dalyvių subjektyvios pozicijos.

Ukrainiečių menininkė ir tyrėja Lada Nakonechna, bendradarbiaujanti su „Documenta“ institutu ir Kaselio universitetu, nagrinėja Sovietų Sąjungos ir Etiopijos tarptautinius santykius, remdamasi Kijevo valstybinio dailės instituto, kuriame studijavo Maskvos atsiųsti užsienio studentai, pavyzdžiu. Apžvelgdama XX a. 9 deš. Kijeve studijavusių etiopų studentų gyvenimo ir mokslo sąlygas, ji atskleidžia Etiopijos ir Ukrainos meno mokymų, įgyvendinusių socialistinio realizmo reikalavimus, institucines ir estetiškes paraleles bei apsvarsto šio bendradarbiavimo ilgalaikes pasekmes abiejų šalių kultūriniam vystymuisi.

Vienos dailės akademijos tyrėja Jelena Petrović gilinaisi į meno ir politikos sankirtas, ypatingą dėmesį skirdama Neprisijungimo judėjimui – vienam reikšmingiausių XX a. sąjūdžių. Ji nagrinėja šiuolaikines menines praktikas posovietinėje Jugoslavijos erdvėje, aptardama parodas *Travelling Communiqué* Belgrado muziejuje ir *Pietinės konsteliacijos: neprisijungusiųjų poetika* Liublianos šiuolaikinio meno muziejuje. Per šias menines ir kuratorines iniciatyvas atskleidžiamas „neprisijungimo“ meno politikos atgimimas, pabrėžiant jos dekolonizacinį potencialą ir nostalgiją istorinei „neprisijungusio“ pasaulio vizijai.

Nacionalinio švietimo komiteto universiteto tyrėjas Piotras Puchalskis nagrinėja istorinę Lenkijos poziciją Afrikos atžvilgiu Šaltojo karo laikotarpiu, parodydamas Rytų ir Pietų solidarumo kompleksiskumą, praneokstantį Maskvos primestus socialistinius naratyvus. Jis pabrėžia istorinių

Rytų Europos ryšių su Globaliaisiais Pietumis sąlygiškumą, teigdamas, kad nors būtina kritiškai vertinti pasakojimus apie Rytų ir Pietų solidarumą, šiuos ryšius reikia suprasti kaip priklausančius nuo konkretaus laikotarpio, fizinio konteksto ir vietinių galios hierarchijų.

Prinstono universiteto tyrėjas Tobias Rosenas nagrinėja ryšį tarp Rytų Vokietijos socialistinio realizmo ir XX a. 6 deš. pab.–7 deš. pr. solidarumo ir antirasizmo politikos. Dekolonizacijos ir Šaltojo karo laikotarpiu Afrikos studentai vykdavo studijuoti į Rytų Vokietiją, o vietos menininkai juos vaizdavo socialistinio realizmo stiliumi, atspindėdami to meto politinių ir estetinių įtampų sankirtą. Rosenas analizuoja šiuos meno kūrinius kartu su to meto kritiniais atsiliepimais, parodydamas, kaip Rytų Vokietijos solidarumo ir antirasizmo politika formavo tiek meninę kūrybą, tiek jos kritinę recepciją.

Ana Sladojević iš Belgrado „Kultūrinės dekontaminacijos centro“ nagrinėja diskursyvų „neprisijungimo“ istoriją – idėjų ir vertybių, slypinčių už 7 deš. Neprisijungimo judėjimo, – atgaivinimą. Jos tyrimas sutelktas į du Serbijos muziejus, kuriuose eksponuojamas Afrikos menas: Afrikos meno muziejų – Vedos ir dr. Zdravko Pečaro rinkinį bei Jugoslavijos muziejų. Autorė teigia, kad Jugoslavijos Afrikos meno recepciją XX a. 7–8 deš. formavo Neprisijungimo politika, o per dalinį šių istorijų atgaivinimą ji ir šiandien tebedaro įtaką šių kultūros paveldo objektų interpretacijoms.

Paskutiniame straipsnyje Ilinojaus valstijos universiteto tyrėja Christine Varga-Harris apžvelgia Afrikos moterų vaizdinius ir diskursą anglų kalba leistame sovietiniame žurnale *Soviet Woman* 1956–1964 metais. Jos tyrimas atskleidžia, kad nei vaizdais, nei retorika žurnalai *Soviet Woman* iš esmės nestereotipizavo Afrikos moterų ir nekūrė jų hierarchinio santykio su sovietinėmis moterimis. Priešingai, nacionalinių išsivadavimo judėjimų ir augančio pasaulinio moterų aktyvizmo kontekste žurnalas pristatė Afrikos moteris kaip aktyvias pokolonijinio vystymosi veikėjas ir pabrėžė jų bendrumus su moterimis visame pasaulyje. Taigi Afrikos moterų vaizdavimas žurnaluose *Soviet Woman*, pasirodo, esąs sudėtingesnis nei tyrėjų dokumentuoti sovietiniai Afrikos vyrų atvaizdai.

Recenzijų skyriuje lietuvių tyrėja Natalija Arlauskaitė nukreipia savo žvilgsnį į žymios Lietuvos dailės istorikės Jolitos Mulevičiūtės monografiją

Regos politika: Lietuva Rusijos imperijoje, išleista 2024 metais. Nors ši knyga tiesiogiai nesusijusi su Afrikos studijomis, Arlauskaitė atskleidžia jos aktualumą tiriantiems imperijos ir vizualumo sankirtas, imperinę vizualinę kultūrą, vizualinį mąstymą bei imperinę logiką ar net *imperinę optiką*. Ji pažymi: „Jau trejus metus besitęsiančio Rusijos ir Ukrainos karo paskatinti viešosios erdvės balsai po truputį mokosi turiningiau taikyti „imperinį argumentą“ ir imasi skaityti veikalus iš jau kelis dešimtmečius vis gausėjančių lentynų, skirtų imperiniams ritualams, vaizdinijai, landšaftams, valdysenai ir kitiems imperijoms būdingiems dalykams.“

Visuose šio numerio straipsniuose kartu pabrėžiami sudėtingi meno, politikos ir kultūrinių mainų tarp Afrikos ir Vidurio bei Rytų Europos Šaltojo karo laikotarpiu ryšiai. Juose išryškinamos tiek istorinės sąsajos, tiek ilgalaikės šių procesų pasekmės, be to, atskleidžiama struktūrinė nelygybė, kuri ir toliau formuoja pasaulinę dailėtyros mokslo raidą.

Reiškiamo dėkingumą autoriams už jų įžvalgius tyrimus bei recenzentams už skirtą laiką ir vertingus komentarus. Nepaisant pastarųjų metų sukrėtimų, tikimės, jog šis rinkinys atskleis nuolatinį kritinio žvilgsnio aktualumą, solidarumą ir tarpkultūrinius susitikimus, pasiūlydamas naujų įžvalgų ir perspektyvų tolesniems tyrimams.

Sudarytojos: dr. Karina Simonson (Vilniaus universiteto Azijos ir transkultūrinių studijų institutas) ir dr. Karolina Jakaitė (Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas)